

En historie om sivilteneste i Norge

- Herjulf Nesje, oppdatert juli 2021

Dette er en beretning, slik jeg husker den, fra mitt ståsted. Den handler om hvordan Vaktårn-selskapet i det skjulte har styrt sine medlemmer, Jehovas vitner, i spørsmålet om sivilteneste. Jeg mistenker også skjulte avtaler mellom Vaktårn-selskapet og norske myndigheter.

Dillingøy

I mange år var Dillingøy i Østfold den leiren unge norske mannlige Jehovas vitner (Jv) ble sendt til for å avtjene såkalt tvangsmessig sivilteneste. Under oppholdet utførte de fleste gårdsarbeid på den store statseide gården på øyen. Seinere kom også Hustad leir i Møre og Romsdal i tillegg. Selv avtjente jeg mine 16 måneder på Dillingøy i 1980-81.

I årene etter 2. verdenskrig var Dillingøy en leir for landssvikere, påpasset av beværnede vakter, men seinere ble Jv plassert her. De som er eldre enn meg husker Dillingøy som et strengt sted; man måtte ta en liten ferge over Vannsjø (se bilde, fra 1968), betjent av sivilarbeidere, for å komme til og fra – og den fergen gikk ikke når som helst. Man var også nødt til å overnatte i leiren, selv de som bodde i nærheten og kanskje var gift. Man risikerte straff om man bommet på reglene. Men gradvis ble dette oppmyket, slik at tjenesten bar mindre preg av straff og minnet mer om en vanlig jobb, om enn dårlig betalt. Og nå er hele ordningen historie.

På 1970-tallet var det vanlig at de brødrene som visste de ville bli innkalt til Dillingøy gjorde det de kunne for å få avtjeningen utsatt – Harmageddon skulle jo komme snart, uansett. Men disse utsettelsene var det mange som angret på, siden det skapte større praktiske utfordringer etter hvert som man stiftet familie og fikk seg fast jobb. Og så var det jo vanskeligere å skaffe seg en ordentlig jobb, dersom man var ærlig på at man hadde disse 16 månedene foran seg.

Loven

Jeg kjenner ikke historien langt tilbake, men i korte trekk: På 1950-tallet hadde Norge en ganske streng lov om allmenn verneplikt for menn. Denne ble oppmyket i 1965, da det ble innrømmet fritak for militærtjeneste av såkalte overbevisningsgrunner, og da måtte man i stedet utføre 16 måneder sivilteneste. Her ble politiske og betingete begrunnelser, som f.eks. Norges medlemskap i NATO, ikke godtatt. Det som i praksis ble godtatt var en absolutt pasifistisk overbevisning, som oftest på religiøst

grunnlag. De som søkte om fritak for militærtjeneste ble rutinemessig innkalt til et politiavhør for å fastslå ektheten i deres påståtte overbevisning. Dersom søknaden ble godtatt ble man innkalt til ordinær sivilteneste og utplassert typisk i barnehager, museer, sykehjem, Frelsesarmeen, Røde Kors og andre samfunnsnyttige institusjoner.

Ikke overraskende ble det forventet av Selskapet Vaktårnet at alle brødre nektet militærtjeneste, i praksis ved at man søkte om fritak av overbevisningsgrunner. Gjorde man ikke dette ble man regnet som frafallen og behandlet som en utstøtt. Samtidig var det slik at norsk lov forbød oppfordring til militærnektning. Så Vaktårnet kunne ikke skrive eller si noe offentlig som ville provosere myndighetene, fordi myndighetene da ville ha avvirket den spesialbehandlingen Jv fikk – og som jeg kommer tilbake til. Det eneste Selskapet kunne gjøre offisielt, uten reaksjoner, var å påpeke fakta – at alle Jv nektet militærtjeneste. Men – hver enkel bror visste de ville bli utstøtt om de ikke fulgte flokken, selv om det ikke sto direkte i Selskapets publikasjoner at militærtjeneste var en synd.

Ikke nok med det – Selskapet ønsket at deres lojale tilhengere skulle være ekstra spesielle: I land der myndighetene tilbød et alternativ til militærtjeneste, altså sivilteneste, skulle man også nekte dette. Selskapet kunne altså ikke offisielt oppfordre til militærnektning, så da kunne de langt mindre oppfordre til også å nekte sivilteneste. Men alle brødrene i Norge nektet dette også – fordi alle visste at det ble forventet av dem – ellers ville de bli utstøtt. Av myndighetene ble man da klassifisert som enten totalnekttere eller såkalt «tvangsmessige» – ville man ikke utføre sivilteneste skulle man tvinges til det – uansett.

Her var vi unge brødre overlatt til oss selv – vi hadde ikke noe litteratur fra Selskapet å støtte oss på når vi skulle argumentere mot ordinær sivilteneste. Men det sirkulerte uformelt en del svake og vilkårlige argumenter som «ikke å være statens tjener, siden vi har innviet oss til Guds rike», «du kan risikere å jobbe for Røde Kors, som driver med blodoverføring» og «vi må ikke samarbeide med Babylon den store» (= religiøse organisasjoner).

Norsk lov ga ikke rom for å nekte sivilteneste, så når man så unnlot å møte opp til ordinær sivilteneste skjedde dette: Man ble stevnet for retten for ulovlig unndragelse av lovpålagt tjeneste. Og da gikk et par år bort i ventetid. Når man omsider stilte opp i retten ble man dømt til såkalt «tvangsmessig avtjening av sivil tjenesteplikt». I lovteksten sto det at man «kunne settes i særskilt leier under Fengselsstyrets oppsyn». (Legg merke til denne formuleringen – vi kommer tilbake til den!)

Mitt møte med loven

Som nevnt foran ble man etter den ordinære søknaden om fritakelse for militærtjeneste innkalt til et rutinemessig politiavhør. Jeg satt i en halvtimes møte med en politibetjent, som hadde et skjema med standardspørsmål han skulle fylle ut. Ett spørsmål var vrient for meg: «Dersom du sto overfor en person som du visste ville drepe deg, dersom du ikke drepte ham – ville du da drept ham?» Jeg skjønnte jo at dette spørsmålet var ment å avsløre de som ikke var ekte pasifister – og jeg skjønnte der

og da at Jv egentlig ikke var ekte pasifister, siden selvforsvar er akseptert. Samtidig visste jeg at jeg ville prøvd å forsvare meg, uansett konsekvensene. Så jeg vred meg på stolen og innvendte at spørsmålet var hypotetisk, at jeg i praksis ville prøvd å forsvare meg uten å drepe. «Ja, men du vet at han vil drepe deg dersom ikke du dreper ham ...» Nye innvendinger fra meg. Det tok sin tid. Det endte med at betjenten noterte noe om at jeg «uansett ikke ville drepe, men kunne ikke svare for sinnstilstanden i øyeblikket» eller noe sånt.

Men denne tanken som slo meg etter politiavhøret: Alle brødrene får de samme spørsmålene, alle får godkjent søknaden om sivilteneste .... Hvor mange har løyet i avhøret?

Vel, min søknad ble godkjent. Så gikk jeg og ventet på innkalling til ordinær sivilteneste – og unnlot å møte. Så ble det ny venting på innkalling til retten og deretter vente på innkalling til Dillingøy. I alt ventet jeg i nesten 5 år etter sesjonen, uten at jeg gjorde noe for å forsinke prosessen.

Selv arbeidet jeg på Universitetet i Bergen i siste halvdel av disse venteårene. Mine høyt utdannede overordnede var ikke blide på meg, for de kunne ordne det slik at jeg fikk avtjent vanlig sivilteneste ved universitetet og derved slapp de å skaffe vikar. Så jeg ble utfordret på hvorfor jeg absolutt ville nekte sivilteneste. Jeg hadde ingen gode argumenter og de svake argumentene jeg hadde fått under hånden fra «modne brødre» ble lett avfeid. Jeg holdt kjeft om de to virkelige grunnene til at jeg nektet sivilteneste: 1) Jeg ville blitt utstøtt fra Jv for «frafall» og 2) jeg hadde faktisk lyst til å dra til Dillingøy siden jeg hadde hørt så mye om stedet.

Motstanden på jobben og det at jeg ikke klarte å komme med seriøse argumenter mot sivilteneste satte meg i knipe. Og jeg undret meg over hvorfor vi egentlig trengte å nekte når argumentene mot sivilteneste var så svake. Selskapet overlot oss til oss selv i denne kampen, samtidig som vi visste at vi ville bli utstøtt om vi ikke «sto imot».

I løpet av denne ventetiden ble jeg innkalt til Byretten i Bergen siden jeg «beviselig ikke hadde møtt opp til sivilteneste». Jeg oppfattet dette som en formell straffesak, selv om jeg ikke fikk noen advokat, men jeg visste fra andre brødre at dette kun var en formalitet som alle måtte gjennom. Likevel fikk jeg inntrykk av at dommeren ikke var helt orientert om «fakta på bakken», siden han ganske overraskende spurte meg: «Vil du virkelig i fengsel i 16 måneder i stedet for å avtjene sivilteneste?» Jeg svarte «ja», for jeg visste jo hva som ville skje. Men spørsmålet undret jeg meg over – og jeg tror jeg fant svaret på Dillingøy:

Frivillig «tvangsmessig»

Vel, jeg ble omsider innkalt til mine 16 måneder på Dillingøy. Jeg hadde det kjekt, lærte en masse og fikk mange nye venner fra hele landet. Etterpå sa jeg takk for meg til min arbeidsgiver, Universitetet i Bergen, og gikk til en mye bedre betalt jobb i det private næringsliv.

Og hvilket svar fant jeg på det underlige spørsmålet fra dommeren i Bergen? Jeg tror det handler om dette: Lovteksten sa, som nevnt over, at de som nekter ordinær sivilteneste «kan settes i særskilt leir

under Fengselsstyrets oppsyn». Legg merke til ordet «kan». Det står ikke «skal». Og hvor var denne «særskilte leiren»? Hvor var Fengselsstyret?

Dillingøy var i praksis både en leir for oss «tvangsmessige» og ordinære sivilarbeidere, med den forskjell at de sistnevnte bare var på kurs der i noen få dager før de ble utplassert. Og vi var alle direkte underlagt AST, Administrasjonen for sivile tjenestepiktige, som også hadde sine kontorer på Dillingøy, og som igjen var underlagt Justisdepartementet.

En liten episode: Den dagen avtjeningen av den «tvangsmessige» siviltjenesten skulle starte hadde jeg fått beskjed om å melde meg på politikammeret i Moss, noe jeg gjorde. Politibetjentene var åpenbart innstilt på å eskortere meg ut til øyen, men jeg sa: «Jeg kan veien og jeg har bil selv, så dere trenger ikke bry dere.» De virket betenkte, men etter at jeg forsikret dem om at jeg ikke ville finne på noe tull lot de meg dra ut på egenhånd. Jeg oppfattet denne episoden som nok en bekreftelse på at dette offisielt var en slags straff og under tvang.

Jeg vet ikke dette sikkert, men jeg føler meg ganske sikker på et jeg er på sporet: Formuleringen «kan settes i særskilt leir under Fengselsstyrets oppsyn» var et kompromiss, et resultat av uoffisielle forhandlinger mellom Justisdepartementet og Selskapet Vaktårnet i Norge. Hensikten, fra Selskapets side, var at brødrene skulle tro at de nektet siviltjeneste og ble straffet for det – og derved var lojale mot «Sannheten». Men egentlig utførte vi ganske så frivillig siviltjeneste på en gård eid av Staten. Ingen fangevoktere, ingen innelåsing. Om vi hadde unnlatt å møte opp eller stukket av ville politiet hentet oss, men det skjedde aldri at politiet ble involvert. Ikke bare Selskapet, men også Justisdepartementet var nok fornøyd: De slapp å opprette den «særskilte leiren» og fikk oss til å utføre «tvangsmessig» tjeneste ganske så frivillig.

I hvilken grad det forelå en eller annen uformell avtale eller forståelse mellom Justisdepartementet og Vaktårnet vet jeg ikke, men uansett fungerte denne ordningen greit i praksis: Justisdepartementet lurte oss Jv-brødre til å utføre den lovpålagte tjenesten ganske så frivillig, samtidig som vi trodde at vi ble straffet for vår tro og lojalitet mot Sannheten. Og Vaktårnet var nok fornøyd med det.

La meg gi en litt uhøytidelig oppsummering:

Myndighetene: «Du må møte til siviltjeneste!»

Jeg: «Jeg nekter!»

Dommeren: «Du må utføre siviltjeneste, ellers kommer du i fengsel!»

Jeg: «Greit nok.»

Myndighetene (prøver seg igjen): «Du må møte til «tvangsmessig» siviltjeneste!»

Jeg: «Helt OK! Jeg kommer!»

La meg for ordens skyld legge til at dersom jeg ikke frivillig hadde møtt opp til «tvangsmessig» avtjening på Dillingøy, ville jeg falt i kategorien totalnekter og blitt fengslet. Jeg kjenner ikke til at noen Jv har gått den veien, men noen få andre har valgt dette, og da har soningstiden som oftest vært kortere enn 16 måneder. Et eksempel er musikeren Fred Ove Reksten (se lenke til avisartikkel nederst).

Oppmykingen

Norske myndigheter myket gradvis opp både lovgivningen og forholdene på Dillingøy. På 70-tallet kom det bro, så da ble det enklere for alle. Ca 1979 ble det også innvilget generell nattperm, slik at man ikke trengte å overnatte i leiren, noe som gjorde det enklere for de som hadde familie i nærheten eller ville jobbe skift i en lokal bedrift for å supplere inntektene. Det som tidligere ble oppfattet som en straff ble altså gradvis lettet på og fikk mer preg av en feriekoloni for store gutter.

Tidlig på 90-tallet tok den kalde krigen slutt og i Norge begynte en gradvis oppmyking av verneplikten, noe som også fikk konsekvenser for siviltjenesteordningen.

Konkret ble det i 1991 gjennomført en lovendring i Norge som innebar at de «tvangsmessige» ikke lenger skulle plasseres på Dillingøy eller Hustad, men ute i vanlige institusjoner og bedrifter som huset sivilarbeidere. I praksis tok det nok noe tid å gjennomføre dette, siden leirene på Dillingøy og Hustad måtte avvikles.

Å utfordre Selskapet

Våren 1991 valgte en bror i Bergen, la oss kalle ham Tom, å la være å nekte ordinær siviltjeneste. Han fikk ordnet det slik at han utførte vanlig siviltjeneste ved sin ordinære arbeidsplass, en statlig bedrift.

Jeg snakket mye med Tom om dette på den tiden. Han mente oppriktig av det ikke fantes bibelske argumenter for å nekte siviltjeneste. Men de eldste hadde lange ører. Han ble innkalt til de eldste og konfrontert med at han ville bli utstøtt om han fortsatte sin kurs.

Selv om Tom var bekymret lot han seg ikke kue. Han kontaktet en annen bror i Bergen som var jurist. Sammen skrev de et brev til Selskapets avdelingskontor i Norge, der de argumenterte for det meningsløse i å kreve at alle brødrene nektet siviltjeneste og attpåtil true med utstøtelse. Både bibelske og juridiske argumenter ble brukt. Tom henviser til lovendringen i 1991 i dette brevet, så han var da nylig blitt kjent med den og følte seg da litt mindre bekymret. Jeg siterer fra Toms brev:

Spørsmålet om solidaritet utgjorde faktisk et dilemma for meg da jeg skulle treffe mitt valg i denne saken, men da loven ble endret ved nyttår (90/91) og brødrene frivillig godtok og aktivt gikk inn for å bli utplassert i sivil tjeneste, følte jeg at dette argumentet falt bort. Videre er jeg blitt klar over at der er utbredte misforståelser blant brødrene om siviltjenesten. Jeg må også tilbakevise at jeg her har en "spesialforståelse", mange brødre, også modne eldste har problemer med forstå hvilke Bibelske prinsipper som her kommer til anvendelse.

(Jeg har faktisk dette brevet, men jeg har lovet Tom ikke å dele det med noen.)

Tom fortsatte på sin vanlige siviltjeneste. Det gikk et år uten at han hørte noe fra verken de eldste eller Selskapet. Men en dag kom en eldste diskret bort til ham og beroliget ham med at hans valg ikke ville få noen konsekvenser. Ingen forklaringer ble gitt.

Dillingøy og Hustad avvikles

Omtrent på samme tid, i 1991 eller 1992, kom en bror som da avtjente på Hustad, la oss kalle ham Rune, til meg og fortalte følgende nyhet: «Har du hørt at det skal bli slutt på leirene på Hustad og Dillingøy? At vi i stedet skal utføre siviltjenesten ute i vanlige institusjoner?»

Jeg ble ganske forbløffet og spurte Rune hvor han hadde dette fra. Fra de eldste? Fra Selskapet? Han visste ikke, det var bare et rykte, men «alle» hadde hørt det og han var sikker på at det var sant.

Toms brev til Selskapet var tilfeldigvis godt «timet», men hans brev har selvsagt ikke påvirket lovendringen. Men både Selskapet og Jv-brødrene fikk nå noe å tenke på:

Hva da med det tvangsmessige aspektet? Skulle Jv fra nå av utføre «tvangsmessig» siviltjeneste på samme måte som vanlige sivilarbeidere? Bare med en «tvangsmessig» merkelapp? Da ble det jo enda mer absurd:

Myndighetene: «Du må møte til siviltjeneste!»

Jeg: «Jeg nekter!»

Dommeren: «Du må utføre siviltjeneste!»

Jeg: «OK, når du sier det så..»

Egentlig fikk jeg ikke svar på dette, for alt var bare rykter og ingenting offisielt fra Selskapet. Men fakta var at alle brødrene plutselig gikk over til å utføre siviltjeneste nær hjemstedet sitt og alle var strålende fornøyde. Om de i denne perioden fikk merkelappen «tvangsmessig» av en domstol, om de bare uten videre fikk denne merkelappen eller om de i det hele tatt fikk en slik merkelapp vet jeg ikke.

Jeg gjetter på at denne nye situasjonen, med en omtrent usynlig forskjell mellom vanlige sivilarbeidere og Jv, fikk Selskapet til å tipse de eldste i Toms menighet om ikke å lage problemer for Tom.

Jeg har også en sterk mistanke om at Selskapets avdelingskontor i Norge, kanskje med velsignelse fra Det styrende råd, kanskje på grunn av Toms brev, i det stille forhandlet seg fram til en ny prøveordning i forståelse med Justisdepartementet. En prøveordning, fordi mer skulle snart skje:

Ny forståelse om siviltjeneste

«Vakttårnet», 1. mai 1996 (side 20) presenterte en «ny forståelse» om siviltjeneste og slo fast at dette var opp til den enkeltes samvittighet og at ingen måtte dømme de som godtok slik tjeneste. Det ble selvfølgelig ikke sagt noe om hva Selskapet tidligere hadde ment om dette. Her er det sentrale:

«Noen steder krever myndighetene at man utfører en sivil tjeneste som blir betraktet som en ikke-militær avtjening av verneplikten, og som gjerne går ut på at man utfører nyttig samfunnsarbeid. Kan en innviet kristen gå med på å utføre slik tjeneste? Også i dette spørsmålet må en innviet, døpt kristen treffe en personlig avgjørelse på grunnlag av sin samvittighet, som er oppøvd ved studium av Bibelen.» (avsn. 16)

«Hva om en kristens ærlige og oppriktige svar på slike spørsmål leder ham til den konklusjon at det å avtjene den sivile tjenesteplikten er en «god gjerning» som han kan utføre, i lydighet mot myndighetene? Da er dette hans avgjørelse innfor Jehova. Utnevnte eldste og andre må fullt ut respektere hans samvittighet og fortsatt betrakte ham som en kristen som står i et godt forhold til menigheten.» (avsn. 21)

Derved var katten ute av sekken. Fra da av var det offisielt en samvittighets sak om man ville godta vanlig siviltjeneste. Ikke uventet var det fra da av *ingen* brødre som nektet siviltjeneste. Så den absurde merkelappen «tvangsmessig» ble over natten historie. Samtidig ble det tydelig at det tidligere nekte-sirkuset absolutt *ikke* handlet om den enkeltes samvittighet – til tross for hva Vakttårnet hevdet, men om hva Organisasjonen forventet av den enkelte.

Å finne noen å skylde på

Den nye forståelsen har åpenbart skapt undring og bitterhet hos mange av dem som har lidd som følge av sin siviltjenestenekt, og dette har nok kommet Det styrende råd for øre og de har fått behov for å skylde på noen:

I «Vaktårnet», 15. august 1998 (side 17) finner vi en underlig artikkel: Her lates det som om det aldri har vært et krav at Jv nekter siviltjeneste og at det ikke har kommet noen ny forståelse, men at det bare er enkeltpersoner blant Jv som har endret oppfatning. De som tidligere har nektet siviltjeneste blir omtalt som «meget strikse i sitt syn» og har manglet kunnskap. Noen sitater:

«Noen Jehovas vitner har tidligere måttet lide fordi de har nektet å delta i en virksomhet som deres samvittighet nå kanskje ville tillate dem å være med på. Dette kan for eksempel gjelde et valg de traff for flere år siden i forbindelse med visse typer siviltjeneste. En bror kan nå mene at han med god samvittighet vil kunne utføre en slik tjeneste uten å bryte sin kristne nøytralitet i forhold til den nåværende tingenes ordning.» (avsn. 6)

«I nyere tid har enkelte Jehovas vitner vært meget strikse i sitt syn på hva de har kunnet gjøre eller ikke gjøre. Av den grunn har de lidd mer enn andre. Senere har økt kunnskap hjulpet dem til å få en utvidet forståelse av spørsmålene.» (avsn. 9)

Vel, jeg var en av dem som nektet siviltjeneste – ikke fordi jeg mente det var det riktige å gjøre, men fordi jeg visste jeg ville blitt utstøtt om jeg ikke hadde nektet. Det føles ganske provoserende å bli stemplet som en som var «meget striks i sitt syn» og som manglet kunnskap.

Som vi har sett foran fikk Tom høre fra de eldste at han hadde en «spesialforståelse», men få år seinere var dette altså anerkjent som en «utvidet forståelse» basert på «økt kunnskap».

Oppsummering og min teori

Kanskje satte Toms brev i 1991 denne prosessen hos Vaktårnet i gang, eller kanskje var han bare heldig med timingen og dette ville skjedd uansett. Men det mest påfallende er dette: Lovendringen i 1991 ga Selskapet en mulighet, ved at det fra da av ble en nesten usynlig forskjell på vanlig siviltjeneste og «tvangsmessig». Alle Jv-brødre ble derfor fra da av i praksis utplassert i vanlig siviltjeneste – uten at Selskapet eller de eldste truet dem med utstøtelse.

Og da ble alle happy: Brødrene kunne utføre siviltjenesten nær eller på hjemstedet som en vanlig jobb – i noen tilfeller også på sin ordinære arbeidsplass, Justisdepartementet slapp å gi dem kostbar og lite produktiv spesialhåndtering og Selskapet hadde bevart masken.

Jeg undrer meg også på om det har vært noen kontakt mellom Justisdepartementet og Vaktårnet i forkant av lovendringen. Siden de «tvangsmessige» nesten bare var Jv har kanskje departementet forhørt seg om hvordan Jv ville reagere på lovendringen. Kanskje har Vaktårnet da tenkt at «vi holder munn og ser hva som skjer». Omtrent samtidig har de da mottatt brevet fra Tom, med hans og juristens argumenter mot nekting av siviltjeneste, og derfor har de gitt signaler til Toms menighet om først å avvente, for så å gi beskjed om at han ikke ville bli utstøtt for sitt valg.

Så har det gått noen år, med Jv ute i vanlig siviltjeneste med merkelappen «tvangsmessig», og Vaktårnet har sett at det funket greit. Og Vaktårnets avdelingskontor i Norge har rapportert om dette til hovedkontoret i USA, og i 1996 landet de på en «ny forståelse»: Siviltjeneste er opp til den enkeltes samvittighet. Over natten var det da ikke lenger noen Jv som nektet siviltjeneste i Norge.

De meningene som Tom ble truet med utstøtelse for i 1991 ble i 1996 kunngjort som offisiell forståelse i bladet «Vakttårnet».

Enden på visen

I 2011/12 endret norske myndigheter vernepliktsloven og -ordningen. I praksis ble allmenn verneplikt avviklet, om enn ikke formelt. Dette betydde at de som av en eller annen grunn ikke ønsket å utføre militærtjeneste enkelt kunne vri seg unna. Og da var det heller ikke noe poeng i å plage folk med siviltjeneste – og hele siviltjenesteordningen ble avviklet fra og med 2012.

Poenget?

Jeg prøver meg med noen hypoteser:

- Vakttårnet i Norge har i lang tid forventet at alle brødre nektet ikke bare militærtjeneste, men også siviltjeneste – uten at dette ble skrevet eller sagt offisielt. De som ikke fulgte praksis kunne regne med å bli utstøtt.
- Det var i lang tid beleilig for Selskapet at brødrene ble «straffet for sin kompromissløshet». Derved kunne de vise til at Bibelens ord ble oppfylt, om at sanne kristne skulle bli forfulgt.
- Selskapet har hatt en uformell overenskomst med Justisdepartementet om at brødre som ble dømt til tvangsmessig avtjening av siviltjenesten i praksis ble satt til å utføre en ganske så fri siviltjeneste på Dillingøy, og seinere også Hustad, en ordning alle parter var fornøyde med, uten at verken politi eller fengselsvesenet ble belastet.
- Etter hvert som den kalde krigen tok slutt og norsk verneplikt ble oppmyket har nok Justisdepartementet ønsket å avvikle den ressurskrevende og stadig mindre meningsfylte ordningen med å spesialhåndtere Jv'er. De har sannsynligvis lagt press på Selskapet om dette, og Selskapet har gått med på avviklingen – så lenge de selv ikke tapte ansikt. Og så har de funnet fram til en prosess og en ordning alle var happy med.

Kilder

Om verneplikten: <https://no.wikipedia.org/wiki/Verneplikt>

Om siviltjeneste i Norge: https://no.wikipedia.org/wiki/Siviltjeneste_i_Norge

Om Vakttårnets syn på siviltjeneste: <http://ed5015.tripod.com/JwAlternativeService70.htm>

«Vakttårnet», 1/5-1996 (side 19-20 om siviltjeneste): <https://wol.jw.org/no/wol/d/r3/lp-n/1996332>

«Vakttårnet», 15/8-1998 (side 17): <https://wol.jw.org/no/wol/d/r3/lp-n/1998604>

Om lovendringen i 1991: [Innst. S. nr. 177 \(1995-1996\) - stortinget.no](http://innst.s.nr.177(1995-1996)-stortinget.no)

Fred Ove Reksten, totalnekt: <https://www.bt.no/nyheter/lokalt/i/Jr0R4/angrer-ikke-militaernekt>